

Muzyka

Podręcznik

6

3.1 Muzyka o damach i dla dam

Podemij temat

- Zaśpiewajcie piosenkę z repertuaru Marka Grechuty *Będziesz moja panią*.

Będziesz moja panią

Muzyka i słowa: Marek Grechuta

w tempie walca

mf C G C G C G

Bę - dziesz zbie - rać kwia - ty. Bę - dziesz się uś -

C G C G C G

mie - chać, bę - dziesz li - czyć gwia - zdy,

C G C C7 f

bę - dziesz na mnie cze - kać. Ref.: I ty,

c f G c C7

wła - śnie ty, bę - dziesz mo - ją da - ma!

f c f G

I ty, tyl - ko ty, bę - dziesz mo - ją

c As Es

pa - nią! Bę - da ci gra - ly skrzyp - ce li - po - we,

f c g
 bę - dą śpie - wa - ly ja - rzę - bi - no - we drze - wa,
 Es G *D.C. al Coda*
 li - ście, pta - ki wszy - stkie.
CODA f c f G c C7
 f c f G c

1. Będziesz zbierać kwiaty,
 będziesz się uśmiechać,
 będziesz liczyć gwiazdy,
 będziesz na mnie czekać.
 I ty, właśnie ty, będziesz moją damą!
 I ty, tylko ty, będziesz moją panią!
2. Będą ci grały skrzypce lipowe,
 będą śpiewały jarzębinowe
 drzewa, liście, ptaki wszystkie.
 Będę z tobą tańczyć,
 bajki opowiadać,
 słońce z pomarańczy
 w twoje dłonie składać!
 I ty, właśnie ty, będziesz moją damą!
 I ty, tylko ty, będziesz moją panią!
3. Będą ci grały nocą sierpniową
 wiatry strojone barwą słońca,
 będą śpiewały, śpiewały bez końca!
 Będziesz miała imię
 jak wiosenna róża,
 będziesz miała miłość,
 jak jesienna burza!
 I ty, właśnie ty, będziesz moją damą!
 I ty, tylko ty, będziesz moją panią!

Kobiety od zawsze były muzami dla malarzy, kompozytorów, pisarzy. Ich zmienna natura, piękno duchowe i fizyczne fascynowały artystów, pobudzały ich wyobraźnię i inspirowały do pracy twórczej. Kobieta często stawała się bohaterką utworu literackiego i muzycznego, wiele dzieł zostało jej zadedykowanych. Kompozycje, które dziś poznasz, są takimi przykładami.

Pierre-Auguste Renoir *L'ombrelle*

Amedeo Modigliani *Dziewczyna z rudymi włosami*

Ludwig van Beethoven

**Sonata fortepianowa nr 14
cis-moll, op. 27 nr 2, część
Presto agitato**

Wyjaśnij określenie tempa *presto*. Czy zgadzasz się z krytykami muzycznymi, że finalna część dzieła jest „wulkanem energii” i „oszałamia dzikością”?

Ludwig van Beethoven, wybitny niemiecki kompozytor, kiedy zamieszkał w Wiedniu, udzielał gry na fortepianie panienkom wywodzącym się z dobrze sytuowanych rodów. Wśród nich była Giulietta Guiccardi [czyt. dzulietta dżikardi], do której artysta zapałał gorącą miłością odwzajemnioną przez dziewczynę. Niestety niski status społeczny Beethovena i brak majątku wywołał protest rodziców Giulietty, którzy nie wyrazili zgody na poślubienie ich córki. Romantycznym wspomnieniem po tym związku jest *Sonata fortepianowa nr 14 cis – moll, op. 27 nr 2* dedykowana pięknej hrabiance.

Kompozytorzy uznawali często kobiety za muzy, które zsyłały na nich artystyczne natchnienie. Tak było w przypadku Roberta Schumanna [czyt. szumana], niemieckiego kompozytora okresu romantyzmu, którego wiele utworów powstało pod wpływem gorącego uczucia do Klary Wieck [czyt. wiek] – młodej, utalentowanej pianistki. *Cóż to za istota z tej Klary!* – pisał artysta o swojej ukochanej – *Chociaż mierzy zaledwie trzy stopy wzrostu, jej serce jest tak dojrzałe, że budzi we mnie strach. W tej dziewczynie, w jej nagłych kontrastach, w mgnieniu oka objawiają się zmiany kapryśków i nastroje: śmiech i płacz, śmierć i życie.* Kiedy Klara została jego żoną, często bywała pierwszym recenzentem i wykonawcą dzieł kompozytora. Pod jej namową Robert Schumann napisał *Koncert fortepianowy a-moll op. 54*, z którym pianistka występowała z powodzeniem w wielu europejskich miastach.

Scena z operetki *Księżniczka czarodasza*

Bohaterką operetki *Księżniczka czarodasza*, węgierskiego kompozytora Imre Kálmána, jest piękna artystka kabaretowa Sylvia Varescu [czyt. waresku]. Dziewczyna zakochana w księciu Erwinie nie może wyjść za niego za mąż ze względu na różnicę klas społecznych, z jakich się wywodzili. Zrozpaczona artystka wyjeżdża na tournée po Ameryce, jednak bardzo tęskni za ukochanym. Wraca więc do kraju i, wcielając się w postać hrabiny, przychodzi na bal, na którym mają się odbyć zaręczyny księcia Erwina. Wielka miłość wygrywa jednak z przeciwnościami losu i to Sylvia wkrótce zostaje narzeczoną księcia. *Księżniczka czarodasza* jest jednym z najpopularniejszych dzieł Kálmána. Kompozytor wspaniale uchwycił muzyką klimat arystokratycznych salonów, w wielu melodiach zawarł węgierskie rytmy czardasza. W finale dzieła artyści wykonują pieśń *W rytm walczyka serce śpiewa*.

Robert Schumann

**Koncert fortepianowy a-moll
op. 54, Allegro Affettuoso**

Słuchając fragmentu utworu, zwróć uwagę na doskonałą współpracę pianisty i orkiestry.

Imre Kálmán

**W rytm walczyka serce śpiewa
z operetki Księżniczka czarodasza**

Określ tempo, dynamikę i charakter słuchanego utworu. Na rytmie jakiego tańca jest on oparty?

Kobieta zmienną jest

Giuseppe Verdi

szybko, wesoło

1. Zagraj na instrumencie melodię *Kobieta zmienną jest* z opery *Rigoletto*, włoskiego kompozytora Giuseppe Verdiego.

Scena z opery *Rigoletto*

3.2 Barokowa muzyka mistrza Jana Sebastiana Bacha

Podejmij temat

● Zagraj fragment utworu Jana Sebastiana Bacha *Menuet*.

Menuet

Jan Sebastian Bach

andante *mf* G C G

a D G D G C G a D G

W baroku, który trwał od końca XVI wieku do połowy XVIII wieku, kompozytorzy kontynuowali polifoniczną chóralną muzykę renesansu oraz rozwijali muzykę instrumentalną w takich formach, jak: fuga, suita, sonata, koncert solowy i concerto grosso [czyt. koncerto grosso]. Wokalno-instrumentalne formy, takie jak: msza, opera, oratorium i kantata dały wspólne podłoże dla późniejszego rozkwitu opery. Do czołowych kompozytorów epoki baroku należą m.in.: **Jan Sebastian Bach, Georg Friedrich Händel, Antonio Vivaldi**. Poznamy bliżej życie i twórczość Jana Sebastiana Bacha, uznanego za reprezentatywnego artystę tej epoki.

Autor nieznanym Portret Jana Sebastiana Bacha

Jan Sebastian Bach

Msza h-moll BWV 232, część

Kyrie eleison

Określ zespół wykonawczy kompozycji. Jak nazywa się w muzyce taki rodzaj utworu?

Jan Sebastian Bach pochodził z rodziny, której przedstawiciele od pokoleń zajmowali się muzyką. Słynny kompozytor urodził się w 1685 roku w Niemczech, w małym, malowniczo położonym miasteczku Eisenach [czyt. ajzenach]. Podstaw gry na instrumentach smyczkowych uczył go ojciec, który był skrzypkiem. W wieku 9 lat Jan Sebastian został sierotą, dlatego obowiązki rodzicielskie spoczęły na jego starszym bracie – Janie Krzysztofie, który wywiązywał się z nich bardzo odpowiedzialnie. A ponieważ sam był organistą, zadbał również o wszechstronne muzyczne wykształcenie młodszego brata Jana Sebastiana, który okazał się bardzo pilnym uczniem. Podobno, aby dobrze poznać dzieła wielkich mistrzów, Jan Sebastian przepisywał w ukryciu ich utwory, często tylko przy świetle księżyca. W młodym wieku podejmował pierwsze próby komponowania własnych utworów. Jako piętnastolatek śpiewał w chórze kościelnym, świetnie grał na altówce i klawikordzie. Po ukończeniu szkoły w Lüneburgu [czyt. lineburgu] młody artysta rozpoczął poszukiwanie pierwszej posady.

Bach zajmował różne stanowiska. Jako muzyk dworski pisał głównie utwory kameralne, czyli na mały skład instrumentalny, i orkiestrowe. Pracując w służbie kościołowi, tworzył muzykę instrumentalną, głównie organową, oraz wokально-instrumentalną i wokalną. Wiele utworów kompozytor stworzył z przeznaczeniem do nauki gry dla swoich dzieci, np. *Inwencję dwugłosową a-moll*, którą skomponował z myślą o swoim 12-letnim synu Wilhelmie Friedmannie. Do dziś utwory te wykorzystują uczniowie szkół muzycznych, aby doskonalić swój warsztat wykonawczy.

Inwencja dwugłosowa nr 13 a-moll

Fragment
Jan Sebastian Bach

Jan Sebastian Bach

Inwencja dwugłosowa nr 13

a-moll

Wsluchaj się w sposób prowadzenia linii melodycznych w utworze. Jak nazywa się ten rodzaj faktury muzycznej?

Aby materialnie utrzymać liczną rodzinę, Jan Sebastian Bach musiał stale zabiegać o różne zajęcia. Często zmieniał miejsce zamieszkania w poszukiwaniu dobrze płatnej pracy. Na długo związał się z Lipskiem, gdzie mieszkał przez 27 lat, aż do swojej śmierci w roku 1750. W Lipsku kompozytor był nauczycielem śpiewu, gry na instrumentach, dyrygentem chóru, organistą i kantorem w kościele św. Tomasza. Wszystkie powierzone mu zadania wykonywał bardzo sumiennie, pozostając przy tym człowiekiem dobronudnym i skromnym.

William Biscombe Gardner *Portret rodziny Bachów*

Za życia, wypełnionego zajęciami muzycznymi i pracą kompozytorską, Jan Sebastian Bach nie zaznał wielkiej sławy. Dopiero około 100 lat po śmierci mistrza nastąpiło ogromne zainteresowanie jego muzyką. Stało się to za sprawą innego kompozytora, Feliksa Mendelssohna-Bartholdy'ego [czyt. mendelsohna-bartoldiego], który wykonał publicznie w Berlinie *Pasję według św. Mateusza* Jana Sebastiana Bacha. Od tego czasu utwory mistrza znajdują stałe miejsce w światowym repertuarze muzycznym.

Jan Sebastian Bach tworzył również stylizowaną muzykę taneczną, opartą na dawnych tańcach niemieckich, francuskich i hiszpańskich: sarabandy, allemande [czyt. alemą], musette [czyt. mizet], gawoty, menuety, komponował nawet polonezy. Kompozycje Bacha stanowią podsumowanie całego dotychczasowego dorobku poprzednich epok i zamykają ten rozdział historii muzyki.

1. Zaśpiewaj piosenkę *Jan Sebastian Bach*. Postaraj się zapamiętać ważne fakty dotyczące życia i twórczości kompozytora.

Wnętrze Kościoła św. Tomasza w Lipsku, Niemcy

Jan Sebastian Bach
Koncert brandenburski B-dur nr 6, część III Allegro

Wysłuchaj uważnie utworu i powiedz, jaka grupa instrumentów muzycznych składa się na obsadę instrumentalną dzieła.

Jan Sebastian Bach
Suita orkiestrowa h-moll

Jan Sebastian Bach

Muzyka: Jan Oleszkowicz
Słowa: Maria Jakubowska

moderato

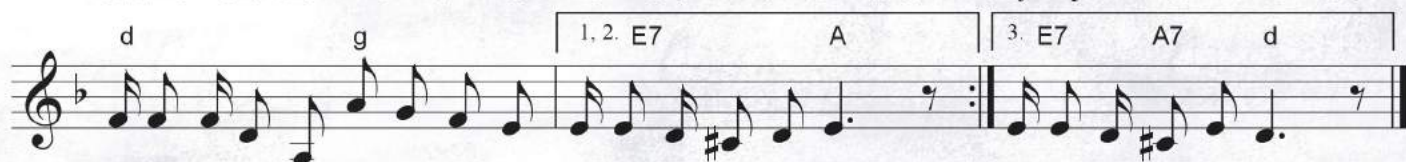
Jan Se - ba - stian Bach u - ro - dził się w Ei - se - nach.

Prze - szło ty - le lat, a cią - gle wie o nim świat.

Od dzie - cka wie - lkie miał zdo - lno - ści, zna - ne do dzi - siaj po - to - mno - ści,

bo swo-jej świe-tnej dzie-la - lno-ści zo - sta-wił trwa - ly ślad. mistrz Jan Se - ba-stian Bach.

La, la, la...

1. Jan Sebastian Bach
urodził się w Eisenach.
Przeszło tyle lat,
a ciągle wie o nim świat.
Od dziecka wielkie miał zdolności,
znane do dzisiaj potomności,
bo swojej świetnej działalności
zostawił trwałe ślad.
2. Jan Sebastian Bach
urodził się w Eisenach.
Wiele innych miast
odwiedził niejednym razem.
W Mühlhausen¹ był i w Lüneburgu²,
a także w Dreźnie i w Hamburgu,
a w Lipsku jak na swym podwórku
czuł się Sebastian Bach.

3. Jan Sebastian Bach
rozstał się z Eisenachem,
więc jest bardzo źle,
gdy nie wiesz o tym, że:
Pisał koncerty i kantaty,
fugi, partity i toccaty³,
bo w talent taki był bogaty
mistrz Jan Sebastian Bach.

La, la, la....

¹Mühlhausen [czyt. milhausen]

²Lüneburgu [czyt. lineburgu]

³toccaty [czyt. tokaty]

Kantata o kawie

Jan Sebastian Bach miał duże poczucie humoru. Jedną z kompozycji poświęcił swojemu ulubionemu napojowi – mocnej, czarnej kawie. Oto fragment polskiego tłumaczenia tekstu *Kantaty o kawie*, wykonywanego w finale utworu (końcowej części) przez narratora i głównych bohaterów.

Na myszy zawsze łasy kot,
popijać kawę lubią panny.
Nie może bez niej mama żyć
i babcia ją lubiła pić,
Dlaczego więc
obwinić panny?

3.3 Koncert na jeden instrument lub wiele instrumentów

Podejmij temat

- Powiedz, z czym kojarzy ci się słowo koncert.

Marc Chagall *Koncert*

Słowo *koncert* ma wiele znaczeń. Powszechnie pod tą nazwą rozumie się publiczny występ muzyków. Pierwsze widowiska tego typu odbywały się już w starożytnej Grecji w odeonach – specjalnie do tego celu wznoszonych amfiteatrach. Później, w średniowiecznych kościołach, odgrywane były dramaty liturgiczne. W następnych epokach, kiedy mecenasami muzycznych koncertów stali się dwór królewski i bogate mieszczaństwo, artyści ze swoimi muzycznymi popisami przenieśli się do pałacowych komnat.

Adolph von Menzel *Koncert na flecie*

Gerard Ter Borch *Koncert*

Antonio Vivaldi

Concerto grosso d-moll, op. 3 nr 11, część Allegro-Allegro

Wsluchaj się uważnie w brzmienie instrumentów solowych występujących na początku utworu. Określ zespół wchodzący w skład concertino.

Antonio Vivaldi

Koncert nr 1 E-dur Wiosna, część Allegro

Słuchając utworu, zwróć uwagę na solowe partie skrzypiec. Zagraj na instrumencie fragment linii melodycznej.

W epoce baroku pojawiła się wieloczęściowa forma muzyczna **concerto grosso** [czyt. koncerto grosso], wielki koncert – wielkie współzawodnictwo, czyli taka forma koncertu, w której mała grupa muzyków grających na instrumentach solowych – concertino [czyt. koncertino] przeciwstawiała się większemu zespołowi orkiestrowemu – tutti.

Nowy typ concerto grosso stworzył **Antonio Vivaldi**, włoski kompozytor epoki baroku, który ograniczył liczbę części utworu do trzech, utrzymanych w tempie: allegro – adagio – allegro (szybko – wolno – szybko). Taka budowa cyklu utrzymała się do początku XX wieku.

W baroku dużą popularnością cieszył się również **koncert solowy** – utwór na instrument solowy i orkiestrę. Kompozytorzy starali się ukazać w nim wirtuozostwo i piękno gry solisty, co wymagało od instrumentalistów dużego znanstwa muzyki i nie lada warsztatu muzycznego.

Jednym z pierwszych twórców koncertu solowego był Antonio Vivaldi. Skomponował on ponad 450 koncertów na różne instrumenty, głównie smyczkowe. Wśród nich najbardziej znanym jest cykl koncertów na skrzypce solo i orkiestrę smyczkową *Cztery pory roku*, którego wybrane części poznaliście już wcześniej na lekcjach muzyki.

Solista z orkiestrą

Wiosna

fragment Koncertu E-dur z cyklu Cztery pory roku
Antonio Vivaldi

moderato

mf

p

mf

p

p

p

Jeden z pierwszych całkowicie publicznych występów, na który każdy mógł kupić bilet, odbył się w 1637 roku w operze weneckiej Teatro San Casino. Za tym przykładem w innych miastach Europy zaczęły powstawać kolejne publiczne teatry muzyczne. Dziś, jak zapewne wiecie, koncerty dla melomanów organizowane są w filharmoniach, teatrach operowych i baletowych, ale brzmienie orkiestry symfonicznej usłyszeć możemy też na scenach plenerowych, np. pośród scenerii parkowych drzew.

W warszawskim parku Królikarnia na Mokotowie w miesiącach letnich odbywają się cykliczne koncerty orkiestr symfonicznych pod hasłem *Klasycznie na trawie*. Zespoły, na scenie wybudowanej przed pałacową rezydencją, prezentują znane dzieła wielkich mistrzów muzyki. Te letnie plenerowe koncerty wpisują się doskonale w europejską tradycję grania najpiękniejszej muzyki w otoczeniu natury.

1. Korzystając ze stron WWW, zebraj informacje o instrumentach muzycznych popularnych w epoce baroku.

Grupa MAC S.A.
ul. Witosa 76
25-561 Kielce

www.mac.pl